

**Список літератури:** 1. Гурвич М. А. Решение советского суда в исковом производстве. М., 1955.; 2. Гурвич М. А. Судебное решение. Теоретические проблемы. М., 1976. 3. Зейдер Н. Б. Судебное решение по гражданскому делу. М., 1966. 4. Полумордвинов Д. И. Законная сила судебного решения. Тбилиси, 1964. 5. Авдюков М. Г. Судебное решение. М., 1959. 6. Курс советского гражданского процессуального права. Т. 2. М., 1981. 7. Кипнис С. С., Трубников П. Я. Постатейно-практический комментарий к ГПК РСФСР. М., 1971. 8. Завадская Л. Н. Реализация судебных решений. М., 1982. 9. Инструкция о порядке исполнения судебных решений. М., 1981.

*Надійшла до редколегії 12.04.07*

*В. В. Сніжков*

## **ЗМІСТ ТА ПОНЯТТЯ ДЕПОЗИТНОГО РЕСУРСУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ**

Банки є учасниками господарської діяльності. Мета діяльності кожного банку – максималізація отримання прибутку від операцій та мінімалізація ризиків втрат в сфері грошового обігу. Для успішного функціонування банків у конкурентному середовищі неодмінно слід нарощувати обсяги активних операцій. Важливим джерелом формування банківських ресурсів є вклади (депозити) населення. Вклади забезпечують банки необхідними ресурсами для здійснення останніми повномасштабної діяльності й прибутки. Майже всю потребу в грошових ресурсах банки покривають за рахунок залучених коштів.

На сучасному етапі практично відсутні роботи, присвячені спеціальним, комплексним дослідженням змісту депозитних ресурсів комерційного банку, відсутнє поняття «депозитні ресурси» та характеристика залучених депозитних ресурсів тощо. Дослідженням зазначеного питання деякою мірою займались відомі вітчизняні й зарубіжні вчені-правники, насамперед, О. В. Васюренко, А. Т. Головки, В. І. Грушко, С. С. Дзарасов, В. Н. Кочетков, А. К. Манцевич, А. М. Мороз, П. С. Роуза, І. М. Федосик. Так О. В. Васюренко запропонував ввести і використовувати в сфері управління банківської діяльності поняття «ресурси банку» як сукупність грошових коштів, які є у розпорядженні банку і використовуються для забезпечення його діяльності. Операції, за допомогою яких банк формує свої ресурси є пасивними. Пасивні операції історично відігравали первинну і вирішальну роль щодо активних операцій, оскільки необхідною умовою для здійснення активних операцій є достовірність банківських коштів, наведених у пасиві балансу [1, с. 72].

Не дивлячись на значну увагу вчених до питання залучення заощаджень населення та управління ресурсами комерційного банку, ми вважаємо, що не приділяється увага змісту депозитних ресурсів комерційних банків України та відсутнє саме поняття «депозитні ресурси».

Метою цієї статті є розгляд змісту депозитних ресурсів комерційних банків України, які впливають на їх конкурентоспромож-

ність і тактику формування власного капіталу, а також сформулювати визначення поняття «депозитні ресурси».

Переважна частина ресурсів банку формується за рахунок залученого капіталу. Залучений капітал (кошти) можна вважати кредиторською заборгованістю банку, яка має бути погашена у визначений термін.

Банки залучають вільні грошові кошти юридичних та фізичних осіб шляхом виконання банківських операцій, у процесі яких використовують різні види банківських рахунків.

Банківські операції – це операції із залучення грошових коштів та вкладення їх у позички, цінні папери і послуги, випуску в обіг і вилучення з нього грошей для розрахунків, фінансування та кредитування капітальних вкладень, касового виконання державного бюджету тощо.

На нашу думку, депозитні операції повинні здійснюватися за умови дотримання таких принципів: узгодженість між депозитною політикою і прибутковістю банківських активів; одержання прибутку і створення певних умов для одержання доходу в майбутньому; гнучка політика керування депозитними операціями для підтримки оперативної ліквідності банку; розвиток банківських послуг з метою залучення клієнтів.

Відповідно до ст. 47 Закону України «Про банки і банківську діяльність», на підставі банківської ліцензії банки мають право здійснювати приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб [2].

Депозит (від лат. depositum – річ, віддана на схов) – це вклади юридичних і фізичних осіб в установах банків для зберігання та використання [3, с. 73].

Аналізуючи ст. 1060 Цивільного кодексу України та Постанову Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами», доходимо висновку, що банківські вклади (депозити) поділяються на строкові, які підлягають поверненню після закінчення встановленого строку, та вклади на вимогу, що підлягають поверненню на першу вимогу вкладника [4, 5]. По грошових депозитах банком нараховуються і виплачуються проценти, а по інших депозитах банк утримує плату з клієнта за їх зберігання та управління ними.

Таким чином, законодавець дає визначення поняття «вклади (депозити) строкові» – це грошові кошти або банківські метали, розміщені вкладниками в банку на визначений договором строк [5].

На думку А. М. Мороза, строкові вклади (депозити) – це кошти, що розміщені у банку на певний строк і можуть бути знятими після закінчення цього терміну або після попереднього повідомлення

банку за встановлений період (не менше одного місяця). Вилучення строкових вкладів відбувається шляхом переказування грошей на поточний рахунок або готівкою з каси банку. Строкові вклади є для банків кращим видом депозитів, оскільки вони стабільні і зручні в банківському плануванні. За ними сплачується високий депозитний процент, рівень якого диференціюється залежно від терміну, періоду повідомлення про вилучення, загальної динаміки ставок грошового ринку та інших умов [6, с. 38].

Строкові вклади (депозити) є джерелом одержання прибутків їхніми вкладниками. Операція строкового вкладу оформляється угодою між банком і вкладником. Як правило, банки самостійно розробляють форму та зміст депозитної угоди. Угода укладається в двох примірниках, один з яких зберігається у банку, а інший – у вкладника. В угоді передбачається сума внеску, термін, протягом якого внесок зберігатиметься у банку, розмір депозитного процента, обов'язки та права вкладника і банку, відповідальність сторін за недотримання умов депозитної угоди.

У свою чергу, банк бере на себе зобов'язання своєчасно виконати всі умови угоди і відповідати за їх порушення, що проявляється у встановленні пені або штрафів за невчасну видачу коштів власникові депозитного рахунку або виплату процентів.

Вклади (депозити) на вимогу дають можливість вкладнику отримувати готівку по першій вимозі та здійснювати платежі за допомогою чеків. Гроші на такі рахунки зараховуються та знімаються як частково, так і повністю. Головною перевагою цих рахунків є висока ліквідність, можливість їх використання в ролі засобу платежу. Основний недолік (для вкладника) – відсутність нарахування процентів за рахунком (або дуже малий процент) [7, с. 101].

Вклади (депозити) на вимогу є нестабільними, що обмежує можливість їх використання банком для позичкових та інвестиційних операцій, тому власникам поточних рахунків сплачується низький депозитний процент або не сплачується зовсім. В умовах відсутності (як правило) плати за депозити до запитання банки намагаються залучити клієнтів і стимулювати приріст поточних внесків за рахунок надання їм додаткових послуг та підвищення якості обслуговування. Це, зокрема, кредитування з поточного рахунку, пільги вкладникам в одержанні кредиту, використання зручних для клієнта форм розрахунків: застосування кредитних карток, чеків, розрахунково-консультативне обслуговування тощо.

Для покриття операційних витрат, пов'язаних із веденням поточних рахунків, банк стягує з клієнта комісійну винагороду. Комісія може утримуватися з депозитного процента. Деякі банки не стягують комісії з безпроцентних рахунків за умови зберігання на них стабільного залишку не нижче встановленого рівня [6, с. 37].

Але такі вчені, як А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пудовкіна схиляються до третього виду депозитного ресурсу, а саме вважають ощадні вклади окремим видом депозитного вкладу. На їхню думку ощадні вклади слугують власникам для накопичення грошових заощаджень. Власнику ощадного вкладу видається іменне посвідчення про внесок у формі ощадної книжки, в якій відображаються всі операції на рахунку [6].

Ощадні вклади (депозити) – це вклади населення, розміщені у банках з метою зберігання і нагромадження. Для цього виду депозиту характерна наявність спеціальної ощадної книжки, яка видається банком вкладникові і в якій фіксуються операції з ощадним вкладом [6, 8].

Отже, виходячи з вищевикладеного, можна сказати, що ощадні вклади передбачають тривале існування на рахунках стабільних залишків коштів, які використовуються в активних банківських операціях та на які також нараховуються проценти.

На наше переконання, депозитний ресурс містить три види вкладів: строкові вклади (депозити), вклади (депозити) на вимогу, ощадні вклади (депозити). Депозити є джерелом утворення позичкового капіталу банку, що використовується на видачу кредитів, здійснення інвестицій тощо. Ці банківські операції приносять банку дохід, тому банк оплачує вкладнику його депозит. Процент на депозитні внески вкладнику і є платою за вкладені кошти.

Таким чином, ця класифікація видів депозитних ресурсів має свої переваги і недоліки, які можна представити у вигляді таблиці.

Вид депозиту	Суб'єкт	Переваги	Недоліки
Строкові вклади (депозити)	Вкладник	Одержання високого процента, рівень якого диференціюється залежно від терміну вкладу	Низька ліквідність і неможливість використовувати кошти на цих рахунках для розрахунків і поточних платежів, а також для одержання готівки
	Банк	Можливість підтримки ліквідності з меншим оперативним резервом	Необхідність виплат підвищених процентів закладами

Вклади (депозити) на вимогу	Вкладник	Можливість у будь-який момент використувати гроші, що знаходяться на рахунках, на вимогу	Відсутність нарахування процентів за рахунком (або дуже малий процент)
	Банк	Висока ліквідність	Необхідність мати більш високий оперативний резерв для підтримки ліквідності
Ощадні вклади	Вкладник	Високі проценти, вигідні для поступового накопичення коштів	Висока ризикованість вкладу
	Банк	Вклади мають довгостроковий характер, отже, можуть слугувати джерелом довгострокових вкладень	Необхідність виплати підвищених процентів закладами і підвладність цих внесків впливу політичних, економічних факторів, що підвищує загрозу знецінення цих рахунків і втрати ліквідності банку

Конкуренція на ринку позичкових капіталів змушує комерційні банки шукати нові форми і способи залучення депозитів. Значного поширення в банківській практиці набув депозит, що відкривається клієнтові при оформленні ним поточного рахунку. Депозит має обов'язковий характер, а його величина і термін внеску коштів на рахунок визначаються банком. Якщо клієнт не виконує умови даного депозиту, банк може припинити його обслуговування. За характером цей депозит можна віднести до умовного, оскільки вилучення коштів з нього можливе лише у разі закриття клієнтом поточного рахунку. Він вважається безстроковим, що дає змогу банку використовувати його як довгостроковий кредитний ресурс. За аналогією з вкладами на вимогу за даним депозитом нараховуються мінімальні проценти або вони зовсім не нараховуються, якщо банк не бере з клієнта плату за ведення операцій на поточному рахунку.

Банки часто надають цьому депозиту характер заставного, тобто передбачають право вкладника на одержання кредиту в сумі депозиту без додаткового забезпечення, отже, внесок у цьому випадку є гарантією повернення позички.

Для клієнта депозит на термін обслуговування є певною мірою примусовим, тому такі депозити можуть залучати тільки ті банки, що пропонують своїм вкладникам додаткові банківські послуги або зручне і пільгове розрахунково-касове обслуговування. Інакше банк не тільки втратить можливість залучати додаткову клієнтуру, а й може позбутися вже існуючої.

Комерційні банки використовують і такий метод залучення внесків, як установлення залежності між кредитуванням клієнта і накопиченням коштів на його депозитному рахунку. У цьому випадку між банком і клієнтом підписується договір, відповідно до якого банк бере на себе зобов'язання надати клієнту кредит, за умови накопичення і зберігання останнім протягом установленого терміну визначеної суми коштів. Формування коштів на депозитному рахунку може відбуватися по-різному: або виходячи з можливостей клієнта, або на основі планових регулярних внесків. Вигода клієнта при такому депозиті полягає в тому, що він має можливість безперешкодно одержати в банку кредит, причому чим меншим буде розрив між сумою депозиту і сумою кредиту, тим меншим буде встановлений процент за позичкою. У банку при такому кредитуванні значно меншим буде ризик неповернення позички, оскільки він має право спрямовувати на погашення кредиту кошти, що зберігаються на депозитному рахунку.

Проте успіх такого методу залучення внесків клієнтів багато в чому залежить від гнучкої процентної політики банку щодо кредитів. Якщо клієнт виявить, що за свій внесок у банку він одержує набагато менше, ніж сплачує банку за кредит (з урахуванням витрат на розрахункове обслуговування), він відмовиться від такої угоди, що для банку стане втратою як потенційних, так і наявних клієнтів.

У роботі комерційних банків щодо залучення вкладів (депозитів) важливу роль відіграє процентна політика, оскільки одержання прибутків від вкладених коштів є для клієнтів суттєвим стимулом щодо активізації внесків. Розмір депозитного процента комерційний банк встановлює самостійно, виходячи з облікової ставки НБУ, стану грошового ринку і власної депозитної політики.

Рівень прибутків за різноманітними видами депозитних рахунків різний. Найнижчі проценти комерційні банки сплачують за рахунками на вимогу, оскільки вони характеризуються нестабільністю залишків. За такими рахунками, відкритими юридичним особам, проценти взагалі можуть не нараховуватися. У цьому разі з клієнтів, як правило, не стягується платня за розрахунково-

касове обслуговування. Відсутність або незначні прибутки стимулюють власників рахунків до запитання скорочувати до мінімуму залишки коштів на них і вкладати їх у прибутковіші операції (термінові депозити, цінні папери тощо), що для банків не вигідно. Тому деякі з них намагаються заохочувати клієнтів підтримувати стабільні залишки на рахунках на вимогу. Це досягається шляхом установлення підвищених процентів або виплати клієнтам премій за значні залишки коштів.

Хоча за рахунками на вимогу, відкритими для фізичних осіб, проценти нараховуються в обов'язковому порядку, прибуток за ними набагато нижчий, ніж за терміновими депозитами.

При встановленні розміру процентної ставки за строковими депозитами визначальним чинником є термін, на який розміщені кошти. Чим триваліший термін, тим вищі процентні ставки. Процентна ставка за строковим депозитом може залежати і від частоти виплати прибутку: чим рідше здійснюються виплати, тим вищий рівень процентної ставки.

Банки можуть зацікавлювати вкладників шляхом нарахування й сплати простих і складних процентів. Прості проценти є традиційним видом обчислення прибутку за вкладами. Відповідно до встановленої періодичності відбувається нарахування і виплата прибутку за внеском.

Дохід за складними процентами (нарахування процента на процент) визначається так: після закінчення розрахункового періоду на суму внеску нараховується процент і отримана величина приєднується до суми внеску; у наступному розрахунковому періоді процентна ставка застосовується до нової, вже збільшеної суми. Складні проценти доцільно використовувати в тому разі, коли виплата доходу здійснюється після закінчення терміну дії внеску.

Одним із способів стимулювання внесків є застосування процентної ставки, що прогресивно зростає, залежно від часу фактичного перебування коштів на вкладі.

З метою компенсації інфляційних витрат комерційні банки можуть пропонувати вкладнику виплату процентів наперед. Якщо депозитна угода буде розірвана достроково, виплачені проценти банк утримає із суми внеску.

Виходячи з вищезазначеного, треба сказати, що наявність розвинutoї і доступної системи депозитних вкладів є найважливішим індикатором якості життя в країні з перехідною економікою.

Банківська система власних грошей не має. Її специфіка у тому, що вона перетворює капітал економіки, юридичних та фізичних осіб у банківські ресурси, тобто гроші робить тільки із грошей.

Таким чином, доцільно зазначити, що в першу чергу комерційні банки на сучасному етапі спрямовані на формування фінансових ресурсів для довгострокових інвестицій в економіку

шляхом накопичення грошової частини власного капіталу та залучення довгострокових депозитів від населення і суб'єктів господарювання.

Підсумовуючи вищевказане й розглянувши концепцію дослідження змісту депозитних ресурсів, доцільно буде дати визначення поняттю депозитних ресурсів. Треба зазначити, що ресурсна база сучасного комерційного банку характеризується широкою різноманітністю депозитів. Це пояснюється прагненням банків за умов сегментованого конкурентного ринку якнайповніше задовольнити попит різних груп клієнтів на банківські послуги і залучити заощадження та вільні грошові капітали на банківські рахунки.

У зв'язку з тим, що в юридичній літературі поняття «депозитні ресурси» не розглядалося, на підставі проведеного аналізу вбачається можливим сформулювати це поняття. Так, депозитні ресурси – це залучені банком на договірній основі на певний строк чи без зазначення такого строку грошові капітали юридичних та фізичних осіб, які підлягають виплаті вкладнику, як правило, з виплатою процентів, що забезпечують банк необхідними ресурсами для здійснення активних операцій і виконання нормативних правил, згідно із законодавством України.

Депозитні ресурси забезпечують основний обсяг коштів для кредитування. Треба відзначити, що вони можуть слугувати для реалізації інших активних операцій, адже збільшення обсягу вкладів, відповідно, дозволяє збільшити обсяг активних операцій.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі автор бачить у розгляді та визначення внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на депозитні ресурси та аналіз депозитного потенціалу комерційних банків.

**Список літератури:** 1. Васюренко О. В., Волохата К. О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: навч. посіб. К., 2006. 2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12. 2000р. №2121-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 5-6 (09.02.2001). Ст. 30. 3. Юридична енциклопедія, т.2: В 6 т. /Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К., 1998. 4. Цивільний кодекс України. К., 2004. 5. Постанова Національного банку «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» від 03.12.2003 р. №516 // Офіційний вісник України. 2004. № (23.01.2004). Ст. 8. 6. Банківські операції: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлу, М. Ф. Пудовкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. К., 2000. 7. Банківське право: українське та європейське / За ред. П. Д. Біленчука. Навч. посіб. К., 1999. 8. Депозитні операції банків // [http://revolution.allbest.ru/bank/00009358\\_0.html](http://revolution.allbest.ru/bank/00009358_0.html)

*Надійшла до редколегії 13.03.07*

*О. В. Батожська*

## **ДОГОВІР ЗБЕРІГАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ**

Чинний Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) у порів'янні з ЦК УРСР 1963 р. значно розширив обсяг регулювання